

SELVFORSYNING MED KARTOFLER I GRØNLAND

Af driftsbestyrer *K. N. Christensen*, Narssaq

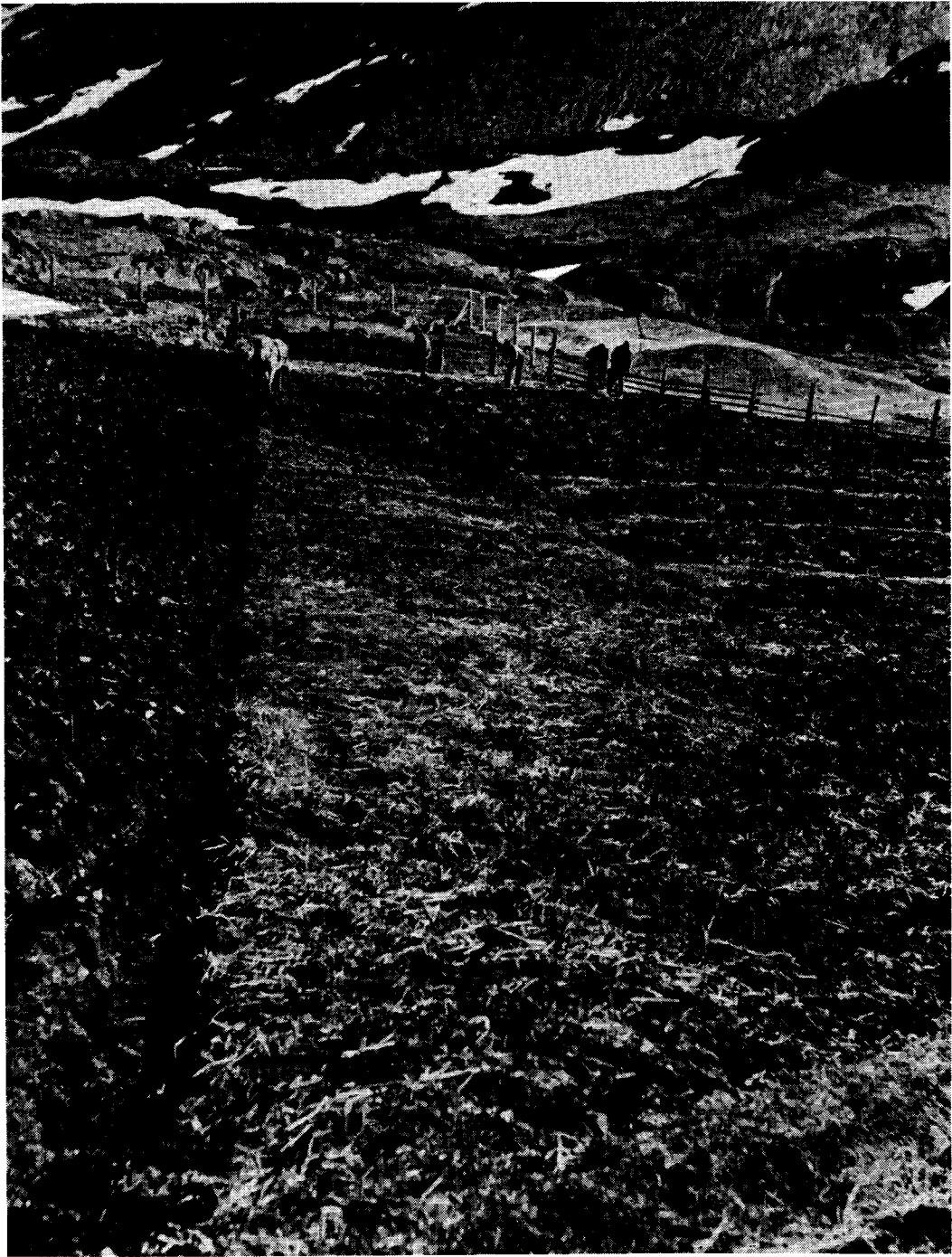
Det kan undertiden være svært at få folk herhjemme til at opfatte, at Grønland er andet og mere end is, mørke, sælhunde og eskimoer, som fordriver mørketiden med lampe-slukningsleg. Selv om man udførlig gør rede for, at der i Sydgrønland findes tusinder af får, mange køer, heste og høns, kan man komme ud for spørgsmål som f. eks.: Hvordan holder I dog mørketiden ud? eller: Fryser I da ikke forfærdelig deroppe? Det synes håbløst at få folk til at forstå, at Grønland ikke er et område som Bornholm eller Lolland, men snarere er et kontinent med umådelig udstrækning i retningen nord—syd, og selvsagt med yderst forskellig klima. Kun få tænker på, at medens det nordligste Grønland omtrent er nabo til Nordpolen, ligger det sydligste Grønland på samme breddegrad som det sydligste Norge. Hele det store Julianehåb distrikt ligger på samme breddegrad som egne mellem Oslo og til lidt nord for Bergen og har derfor ikke mere mørketid end disse egne, d. v. s. slet ingen. I dette distrikt bor ca. 5.000 mennesker eller ca. 25 pct. af Grønlands befolkning. Men klimaet er ikke helt det samme som på tilsvarende breddegrader i Norge eller Sverige, idet Polarstrømmen, som følger den grønlandske østkyst fra nord mod syd, påvirker klimaet i disse egne ret betydeligt. Sommeren er derfor noget køligere end i Sydnorge og kan måske bedre sammenlignes med en del af Nordnorge eller Nordisland. Men selv om sommeren er ret kølig, er den dog ikke kort, og vinteren er ikke streng. Der er sjældent lavere temperatur end $\div 10 - \div 15$ grader C. Der er, navnlig i de indre fjordegne, en ret frodig bevoksning af forskellige buske, græs og urter til så betydelige højder som 400—500 meter over havet. Under sådanne betingelser er der ret gode forhold for husdyrhold og plantedyrkning, og begge dele hører da også til de naturlige erhverv i disse egne.

Dyrkning af kartofler er ikke noget nyt i Julianehåb distrikt. Mange danske embedsmænd har i tidens løb haft lidt kartofler i deres småhaver, og i lange tider, formentlig fra omkring midten af forrige århundrede, har man ved Igaliko, der ligger ved bunden af fjorden lige syd for Julianehåb, dyrket kartofler til stadighed, om end ikke i store mængder, men nærmest rent traditionelt. Først de sidste 25 års forsøgsarbejde har bevirket, at kartoffeldyrkning er blevet mere almindelig også udenfor denne plads.

Kartoffeldyrkning er dog ikke mulig overalt i distriktet. Ud mod kysten er sommerklimaet for råt, og nattefrost kan indtræffe selv midt om sommeren på grund af storisen, der ofte driver rundt ved kysten til langt hen på sommeren. Men kommer man 10—15 km ind ad fjordene, er den rå tåge samt nattefrost meget mere sjælden om sommeren, og dagtemperaturen er meget højere end ved kysten. De skønne fjordegne her er præget af en frodig og grøn vegetation, som fuldt ud berettiger navnet Grønland, som man ellers mener, at Erik den Røde opfandt som et reklamenummer. I disse egne kan man regne nogenlunde sikkert med, at der ingen nattefrost indtræffer fra begyndelsen af juni til lidt hen i september, og hvis man anvender læggekartofler af tidlige sorter samt sørger for, at de bliver forspirede, kan man få afgrøder, der står på højde med middeludbytte for kartofler i Danmark, 7 til 12 fold er almindelig. Men kartoflerne må være forspirede, da vækstperioden ellers bliver for kort, og afgrøden kommer da til at bestå af mange, men meget små knolde med alt for ringe vægtudbytte. Jorden må være godt behandlet og velgødet, helst med animalsk gødning eller med en blanding af dette samt kunstgødning. Til nød kan anvendes kunstgødning alene. Afgrøden må naturligvis passes godt hele sommeren igennem ved omhyggelig renholdelse og hypning. En stor fordel er det, at plantesygdomme af alvorlig art er næsten ukendte i Grønland. Kartoffelskimmel, der kan virke så ødelæggende i Danmark, er aldrig set og kan vist næppe forekomme i det kølige klima.

Under sidste krig stod Grønland en tid i fare for ikke at kunne blive forsynet med kartofler fra Amerika. Der blev da forsøgt et fremstød for at fremme avlen i selve Grønland. I nærheden af Igaliko blev der ved hjælp af traktor opdyrket et ret betydeligt areal til kartoffelavl. Der blev fremavlet så mange læggekartofler som muligt ved fåreavlstationen i Julianehåb. Desuden blev der i Amerika indkøbt et større parti læggekartofler af flere forskellige sorter, hvoraf nogle meget hårdføre. De skulle efter de foreliggende oplysninger kunne tåle indtil 2 à 3 graders frost. Desværre skete der det uheld, at disse læggekartofler først ankom til Grønland i slutningen af juli måned 1943, og det var da alt for sent at lægge dem. Et par af sorterne blev dog trods alt forsøgt, men udbyttet blev kun nogle små kartofler på størrelse med hasselnødder, og de var ikke udviklede nok til, at de kunne anvendes som læggemateriale det følgende år. Mindre prøver af kanadiske sorter nåede dog frem tidnok og gav et udmærket udbytte af knolde, der var mere faste end af tidlige danske sorter. Men det lykkedes ikke at fremskaffe store forsyninger fra det omtalte opdyrkede areal, selv om der i 1944 avledes så mange kartofler, så det blev en betydelig hjælp for de allernordligste kolonier, som ofte var afskåret fra at kunne få forsyning fra Amerika, før frosten bandt farvandene.

Kartoffelavlens værste fjender er føhnstormene og nattefrosten om sommeren. En virkelig kraftig føhnstorm kan bortblæse al jorden, så læggekartoflerne bliver helt blottede og ødelagte, og senere på sommeren kan en sådan storm fuldstændig bortblæse alle kar-

*Endnu mens store snedriver ligger tilbage på nordskråningerne,
må ploven i jorden for at få marken færdigbehandlet til den korte sommers afgrøde. De små
islandske heste yder her et fortrinligt arbejde*

Foto: Louis Jensen

toffeltoppene, så væksten standser, og afgrøden bliver minimal. Det samme sker, hvis sommerfrost svider alle toppene af. Udbyttet bliver da så ringe, så det ikke engang kan dække udgiften til læggemateriale. Men der kan heldigvis være år imellem, at disse forhold indtræffer. I normale somre kan man regne med et udbytte på 100 til 150 tdr. pr. hektar eller 10—15 tons pr. 10.000 kvadratmeter. Knoldene bliver normalt store og pæne, men da de fortsætter deres vækst lige til de grundet indtrædende frost må tages op, får de nærmest karakteren af nye kartofler, som man kender dem i Danmark først på sommeren. Efter en regnfuld sommer kan smagen være noget vandet, men der er megen forskel på de forskellige sorter. De kan imidlertid udmærket opbevares om vinteren, og ved lægning næste forår spirer de meget hurtigere end importerede kartofler, hvilket skyldes, at de er mere tyndskallede og ikke befinder sig i den samme „hviletilstand“, som fuldmodne kartofler gør. De ligger ligesom på lur efter at komme til at spire i en fart.

Interessen for kartoffelavl er stærkt stigende hos de grønlandske landbrugere. Medens denne avl for nogle år siden indskrænkede sig til, at man dyrkede lidt kartofler i haven til eget brug og langt fra tilstrækkelig til forbrug hele året, så er der nu mange, navnlig yngre landbrugere, der dyrker kartofler med salg for øje. Det er ikke ualmindeligt, at landbrugere i det indre af fjordene høster 30—50 tdr. kartofler, hvoraf de sælger størsteparten til priser omkring 40 øre pr. kg. Mange har en særdeles god ekstraindtægt herved.

Under krigen blev Grønlands forbrug af kartofler opgjort til ca. 3000 tdr. årlig. I dag er det betydelig større, idet adgangen til at skaffe sig kartofler flere steder er blevet lettere, og hertil kommer, at de mange danske håndværkere og arbejdere, som hver sommer udsendes, forbruger store kvanta kartofler. Man må sikkert regne med, at årsforbruget nu er mindst 5000 tdr. Men hvis kartofler indgik som en almindelig bestanddel af befolkningens daglige ernæring ville behovet selvfølgelig være langt større. Hidtil har det været for vanskeligt for den almindelige grønlænder at skaffe kartofler, og derfor regnes der slet ikke med dette fødemiddel i store dele af landet. For den lille landbrugsbefolkning i Sydgrønland er kartoffelen ved at blive uundværlig i den daglige kost, men alle andre steder er det kun danske og danskprægede grønlændere, der regner med den. Selv om man uden for Julianehåb distrikt også efterhånden har lettere adgang til at skaffe sig kartofler, så er det dog i yderst få af de grønlandske huse, man har nogen mulighed for at opbevare dem frostfrit om vinteren, og derfor er man nødsaget til at se bort fra dette næringsmiddel. Skulle alle i Grønland have kartofler nok til, at de hver dag året rundt kunne regne med kartofler som en del af ernæringen, ville behovet vel være mindst 20.000 tdr. eller 2.000 tons årlig. Lad os se nærmere på, om der kan tænkes nogen mulighed for at fremskaffe dette kvantum i selve Grønland.

Til fremskaffelsen af 2.000 tons kartofler behøves et areal på mellem 100 og 200 hektar. Muligheden for kartoffeldyrkning er i det store og hele begrænset til det indre af egnene mellem Nordre Sermilik og Unartokfjorden i Julianehåb distrikt. Her findes ret gode

*Kartofterne lægges på
forsøgsstationens
mark ved Julianehåb*

Foto: Louis Jensen

betingelser, og der er også en del jord, navnlig inde i landet, og rent teoretisk kunne der vel nok skaffes jord nok. Men de praktiske vanskeligheder vil være store. I Danmark kan man regne med, at kartoflerne er modne til optagning fra begyndelsen af september, og da der sjældent indtræder frost af betydning før i december, kan man regne med indtil 2 måneder til kartoffelhøsten. Men i Grønland er man grundet den korte vækstperiode nødt til at lade kartoflerne vokse, indtil faren for frost er overhængende, hvorved høsttiden må påregnes at blive meget kort, måske højst et par uger. Ville man tænke sig, at en driftig landbruger ville forsøge at avle ca. 300 tdr. kartofler, ville hele foretagendet utvivlsomt strande på, at han ikke kunne få hjælpere nok til at få hele dette parti høstet og frostsikret indenfor et par uger, idet han som regel slet ikke kan regne med anden arbejdskraft end sin egen og familiens. Desuden må man huske på, at for landbrugere, der bor i længere afstand fra kysten, ville transportproblemet ikke blive til at overvinde. Selv om primitive veje kan påregnes anlagt til nye bopladser i det indre af landet, kan man dog ikke regne med andre transportmidler end hesteryg eller tohjulede kærre, og det er begrænset, hvor mange tons kartofler, der på den måde kan bringes ud til kysten. Herfra skal de bringes videre til Julianehåb, hvortil afstanden vil være fra 25 til 50 km, og så må man ved Julianehåb have et meget stort frostfrit opbevaringsrum. Endelig kom-

mer der videreforsendelsen nordpå, som først vil kunne ske i oktober—november, hvor frosten er indtrådt og gør losning og lastning samt fordeling næsten umulig.

Man må vistnok regne med, at transportvanskeligheder fra producent til Julianehåb foreløbig gør det umuligt at dyrke kartofler i større afstand fra kysten end ca. 1 km, men det bliver næppe muligt at skaffe jord nok indenfor dette område, hvis der samtidig skal være passende arealer til rådighed til dyrkning af vinterfoder til fårene. Længere inde i landet vil man være nødt til at nøjes med at avle kartofler til eget forbrug i alt fald foreløbig. Det er naturligvis ikke utænkeligt, at man med tiden kan modernisere optagningsmetoder og transport så meget, så man også fra disse egne kan regne med kartoffeleksport. Men indtil videre vil man sikkert i de indre egne holde sig til fåreavl som indtægtskilde, idet slagtefårene selv kan spadsere ud til kysten. Der er således næppe endnu praktiske muligheder til stede for, at hele Grønland kan forsyne sig selv med kartofler.

Derimod er der langt bedre udsigt til, at Julianehåb distrikt kan blive selvforsynende. Fordelingen af kartoflerne fra producent til forbruger kan i alt væsentligt ske direkte, uden at kartoflerne skal fordeles gennem en central og videresendes med skib nordover. I de fremvoksende byer, Julianehåb og Narssaq, vil de fleste efterhånden have mulighed for frostfri opbevaring af kartofler om vinteren, fordi dette næringsmiddel er blevet mere og mere uundværligt for de fleste. Man kan allerede om foråret træffe aftale med en kartoffelavl om at skaffe passende forsyning til efteråret og til passende pris. Og det vil sikkert blive på den måde, at kartoffelavlens skal vinde frem.

Kartoffelavl er bleven populær blandt de grønlandske landbrugere. Ligesom det er et tegn på velstand og social position at have mange får, heste og køer, er en stor kartoffelmark ved ejendommen et tegn på, at her bor en storbonde. Og afsætningen er let. Indtægten kan være fortrinlig. Som eksempel kan nævnes følgende: En ung grønlander tog i 1947 til Danmark og tog trods manglende sprogkundskaber plads på en vestsjællandsk mindre gård som almindelig tjenestekarl. Her var kvæghold samt dyrkning af korn, kartofler og roer til gårdens behov. Efter sin tilbagekomst til Grønland, erhvervede han sig et lille ensomt beliggende hus med en del omliggende god, men uopdyrket jord i Tunugdliarfikfjorden. I 1950 og 1951 fik han ved hjælp af håndkraft, heste og lidt traktorhjul opdyrket et anseeligt stykke jord. Jorden blev dyrket ganske som et lille husmandsbrug i Danmark med pænt tilsåede arealer med grøntfoder samt kartofler og roer i snorlige rækker. I 1952 var det hans hensigt at dyrke ca. $\frac{3}{4}$ hektar med kartofler, men da forventede læggekartofler fra Danmark udeblev, tilsåede han resolut arealet med spise-roer (majroer). Udbyttet solgte han for ca. 2000 kr., havde han haft kartofler på arealet, ville indtægten sikkert have været over 3000 kr. Jeg tvivler ikke om, at der kommer kartofler i arealet i 1953, hvis han kan skaffe sig læggekartofler nok. Et sådant eksempel animerer mere end tusind foredrag om det samme emne, og der er ingen tvivl om, at kartoffeldyrkning er noget, som mange unge grønlandske landbrugere har taget med i

En grønlandsk nybyggergård i Tunugdliarfik-fjorden ved Julianehåb. Foto: Chr. Vibe
I haven avles kartofler nok til familiens eget forbrug, men der kan med lethed avles meget mere

deres fremtidsplaner. Fåreholderne og landbrugerne er den befolkningsgruppe i Grønland, der lettest kan omstille sig til den nye tid med de mange omvæltninger i samfundets struktur. Ved deres pladser mærker de ikke meget til virvaret ud over, at det stadig bliver vanskeligere for dem at skaffe lejet hjælp, men den nye tid med den voksende byagtige bebyggelse har givet dem kolossalt forøgede afsætningsmuligheder for alle fødevarer, det være sig kød, æg, mælk eller grøntsager. De fleste af dem har motorbåd og vil regelmæssigt tage til Julianehåb eller Narssaq for at sælge deres produkter. For tiden har fåreholderforeningerne planer om opførelse af en mindre butik hvert sted, hvorfra de lejlighedsvis kan sælge deres produkter. Muligvis vil dette med tiden udvikle sig til nogenlunde regelmæssige torvedage, hvor både landbrugere og fiskere møder op med deres produkter til salg.

Det ville utvivlsomt fremme produktionen af grøntsager, hvis en dygtig, praktisk indstillet dansk gartner ville slå sig ned et sted i Julianehåb distrikt og vise grønlænderne, hvorledes dyrkning og salg af grøntsager kunne organiseres på en fornuftig måde, men der kræves betydelig kapital, ikke mindst til drivhuse, til at etablere et virkeligt gartneri.